

נייר עמדה – הסטת השקעות כספי הפנסיה מדלקים מאובנים

ישנו קונצנזוס בקרב הקהילה המדעית העולמית כי ענף הדלקים המאובנים הוא אחראי משמעותי למשבר האקלים, וכי על מנת להימנע מתוצאות קטסטרופליות השימוש בדלקים מאובנים יהיה חייב להיפסק לגמרי ומיד.¹ על מנת לבצע את המעבר לאנרגיות מתחדשות בהקדם האפשרי, על הממשלות להחליט זאת, וכן עליהן לתכנן ולבצע את המהלך.

סכנות הפנסיה שלנו מנוהלים על ידי קרנות הפנסיה מבלי שיש לנו יכולת לקבוע את ההשקעות שמתבצעות בכספיו. עד כה הגופים הללו הם המממנים העיקריים של חברות הגז והנפט. דלקים אלו מזהמים את חיינו ומסכנים את עתיד ילדינו. הגיע הזמן לשנות זאת. הפסקת ההשקעה גם מאפשרת להפחית את ההשפעה הפוליטית של חברות הדלקים המאובנים, הלוחצות על מקבלי ההחלטות לאפשר את המשך פעילותן. בכך, היא מאפשרת את שקילת האינטרס הציבורי ואת הנעת המעבר הצודק לאנרגיות מתחדשות.

לאור זאת התהוותה תנועת הסטת השקעות מדלקים מאובנים, בשמה באנגלית - Fossil Free: תנועה עולמית שפועלת להפסקת השקעות קיימות בתעשיית הדלקים המאובנים, מניעת השקעה בפרויקטים חדשים בתעשייה זו ומעבר ל-100% אנרגיות מתחדשות. מאז שנוצרה תנועת Fossil Free ב-2012, הצליחה להסיט מעל 14 טריליון דולרים. כספים אלו הושקעו בתעשיית הדלקים המאובנים על ידי גופים מוסדיים וציבוריים כמו ממשלות, עיריות, אוניברסיטאות, כנסיות, מסגדים ובתי כנסת.² בהמשך לפעילות זו אנו רואים לנכון לפעול להסטת כספי הפנסיה בישראל מהשקעות בחברות דלקים מאובנים.

ניתן ליישם זאת באמצעות הצעדים הבאים:

1. קביעת קריטריונים ברורים לפיהם חברה ציבורית ישראלית מהווה חלק מתעשיית הדלקים המאובנים:

א. תאגיד העוסק בחיפוש, הפקה, הולכה, אחסון וזיקוק של דלקים מאובנים (גז, פחם, נפט, פצלי שמן ונגזרותיהם).

ב. תאגיד העוסק בהקמה ותפעול של תחנות כוח המייצרות חשמל על בסיס דלקים מאובנים.

ג. תאגיד שמטרתו המרכזית היא מימון תאגיד פוסילי ו/או קבלת תמלוגים מתאגיד פוסילי.

ד. תאגיד בעל שליטה (בהתאם להגדרה בחוק ניירות ערך) בתאגיד פוסילי.

¹ <https://academic.oup.com/bioscience/article/70/1/8/5610806>

² <https://gofossilfree.org/divestment/commitments/>

2. הקמת גוף קבוע אשר חברות הפנסיה יעבדו עימו בשיתוף בכדי להסיט את השקעות הציבור.

ניתן לראות רשימה מלאה של חברות דלקים מאובנים בלינק הבא :
https://www.sviva.net/climate_index

ביצועים פיננסיים:

מסלולי השקעות ללא חברות דלקים פוסיליים זוכים לביקוש גבוה יותר מתיקים שכוללים חברות דלקים מאובנים.³ הביקוש הגובר נוצר עקב ההכרה בעולם הפיננסי בסיכונים הכספיים הכרוכים בהשקעה בתעשית הדלקים המאובנים, במיוחד לטווח בינוני-ארוך. מחירי האנרגיות המתחדשות ואמצעי שימור אנרגיה ויעילות אנרגטית מהוות מענה זול יותר לביקוש האנרגטי. כמו כן, קיימים סיכונים רגולציה של פליטות גזי חממה. בנוסף, סביר כי בעתיד חברות הדלקים הפוסיליים יישאו באחריות כלכלית לנזקים שיצרו, נזקים אשר עולים על שוויין. פרויקטים פוסיליים רבים מתעכבים או מתבטלים כתוצאה מהתנגדות קהילות להנחת צינורות בתחומן, להרחבת הפקת פחם והקמת מתקני הפקת גז.⁴

האנרגיה הייתה המגזר בעל הביצועים הגרועים ביותר במדד S&P 500 בשנים האחרונות, ולכן משקיעים החלו להסיט את השקעתם לאפיקים אחרים. חברות הנפט והגז מהוות כיום רק 4.4 אחוזים מהמדד, לעומת 28 אחוז מהמדד ב-1980.⁵ המשקיעים שקונים פחות מניות של חברות דלקים מאובנים, סותרים את הדעה כי השקעות בדלק מאובנים חיוניים לבנייה של תיק השקעות יציב.⁶

מחקרים שבדקו תשואות של תיקים ללא השקעות בדלקים פוסיליים מצאו כי התשואות לא נפגעו מכך ואף השיגו תשואה עודפת.⁷ שוויין של חברות הדלקים הפוסיליים נגזר מעתודות הדלקים שמצויות ברשותן. כדי שנוכל להמשיך לחיות בכדור הארץ, $\frac{4}{5}$ - $\frac{2}{5}$ מעתודות הדלקים הפוסיליים צריכות להישאר באדמה.⁸ מחקר ששילב את הגבלת השימוש בעתודות, יחד עם העלויות הכלכליות של הייצור, מצא ש- 88% מעתודות הפחם, 52% מעתודות הגז ו-35% מעתודות הנפט יישארו באדמה.⁹

³ <https://knowledge.insead.edu/node/4502/pdf0>

⁴ Pension Funds, 7, 24-29.

⁵ <https://www.ft.com/content/4dec2ce0-d0fc-11e9-99a4-b5ded7a7fe3f>

⁶ <https://ieefa.org/wp-content/uploads/2019/02/Divestment-Brief-February-2019.pdf>

⁷ <https://www.msci.com/documents/10199/759575ba-929f-4d7b-b9f3-fa7cfec7e9d2>;

<https://knowledge.insead.edu/node/4502/pdf0>;

<https://ieefa.org/wp-content/uploads/2019/02/Divestment-Brief-February-2019.pdf>; Office of the New York State Comptroller 2018 Comprehensive Annual Financial Report. p.174;

<https://www.ai-cio.com/news/green-coalition-pension-plans-miss-billions-not-divesting-fossil-fuels/>;

<https://fossilfreeca.org/2019/11/11/study-ca-and-co-pension-funds-lost-billions-on-fossil-fuels/>; Chelsie Hunt, Olaf Weber (2018). Fossil fuel divestment strategies: Financial and carbon related consequences. UWSpace.

<http://hdl.handle.net/10012/13043>

⁸ Lee, Marc & Ritchie, Justin. (2015). Pension Funds. 6-7, 22-23 ("Pension Funds").

⁹ Intergovernmental Panel on Climate Change, Synthesis Report 2014, September 2014, <http://www.ipcc.ch/report/ar5/syr/>; International Energy Agency, World Energy Outlook 2012, <http://www.iea.org/world-energy-outlook-2012/>

**אנו קוראים וקוראות לחברות הפנסיה ללכת יד ביד עם המגמה העכשווית
בתחומי הכלכלה והסביבה ולפעול בצורה מלאה ושקופה להסטת כספי
הציבור מדלקים מאובנים**

מצורף להלן מידע אודות חלקה של תעשיית הדלקים המאובנים במשבר האקלים ועל השלכותיו.

הדלקים המאובנים ומשבר האקלים

ענף הדלקים המאובנים הוא אחראי משמעותי למשבר האקלים ולהשלכות החמורות שלו. עם המהפיכה התעשייתית, החלה האנושות לשרוף כמויות גדולות של דלק מאובנים: פחם, ואחר כך נפט וגז טבעי. פעילות זו משחררת לאוויר גזי חממה כמו פחמן דו חמצני, מתאן ותחמוצות חנקן שמצטברים באטמוספירה. כך נוצרה באטמוספירה שכבה שבולעת את החום שנפלט מכדור הארץ (עקב קרינת השמש) ומונעת ממנו להשתחרר לחלל. ישנן הוכחות מחקריות שגזי החממה באטמוספירה הם הסיבה העיקרית לעליית הטמפרטורה העולמית וכתוצאה מכך לשינויים ארוכי טווח באקלים.¹⁰

ב-12 לדצמבר 2015 נחתם הסכם היסטורי בפריז בין 196 מדינות שקבע כי הן יפעלו למנוע עליה של הטמפרטורה העולמית הממוצעת ליותר מ-2 מעלות צלזיוס מעל לטמפרטורה בתקופה הטרומ תעשייתית. זאת כדי להימנע מסף קריטי שמעליו עלולות להיווצר השפעות קטסטרופליות בלתי הפיכות.¹¹ מדעני אקלים חישוב שמגבלת פליטת פחמן דו חמצני לאטמוספירה בטוחה היא 350PPM, המתורגמת להגבלת עליית הטמפרטורה הממוצעת ליותר ממעלה אחת בלבד מעל לרמת הטמפרטורה הטרומ תעשייתית. נכון להיום, רמות פליטת פחמן דו חמצני גבוהות בהרבה מהיעד שהוצב, ולכן עלינו להפסיק כעת את הפליטה הקיימת ולטפל בעודף שנמצא כבר באטמוספירה.¹²

השלכות שינוי האקלים

ה-IPCC, הפאנל הבין-ממשלתי לשינוי האקלים, הוקם על ידי האו"ם כדי להעריך את הסיכון של שינויי אקלים שמקורם בבני אדם. הארגון פרסם מספר דו"חות, תוצאה של עבודת מחקר של אלפי מדענים, ונחשבים כיום למקור האמין ביותר של מידע מדעי על שינוי האקלים.¹³ שינוי האקלים גורם בין השאר לעליה במפלס פני הים, עליה בתדירות ובעוצמה של תופעות מזג אוויר קיצוני כמו סערות, שטפונות, בצורת וגלי חום,

¹⁰ <https://climate.nasa.gov/scientific-consensus/>

¹¹ <https://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/l09.pdf>

¹² <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0081648>

¹³ <https://www.ipcc.ch/reports/>

התפשטות מחלות, מחסור במי שתיה ובמזון.¹⁴ חברת מקינזי העריכה שמשבר האקלים גרם לנזקים הכלכליים בשווי של 221 מיליארד דולר, וגרם למותם של 56,500 אנשים.¹⁵

השלכות שינוי האקלים על ישראל

שינוי האקלים מורגש ביתר שאת בישראל ובאיזור אפריקה והים התיכון. שינוי האקלים יוצר תנאי מחיה קשים יותר וכתוצאה מכך אנשים הופכים להיות פליטי אקלים. מעבר לפגיעה באדם, בבעלי חיים אחרים, בצומח ובמשאבי טבע, הקצנה בטמפרטורות עלולה להביא לתנאי מזג אוויר קיצוני כמו גלי חום, שריפות והצפות שעלולים לגרום אף לאי קיום פעילות כלכלית מחוץ לבית ולהשבתת החיים הציבוריים בישראל. נזקי השריפות בכרמל בשנת 2010 וגל השריפות ברחבי הארץ בשנת 2016, ממחישים את הנזק הגלום בהישנות התופעה. גלי חום עלולים ליצור תנאים אקלימיים להתפרצות מחלות והפצת וירוסים ולגרום לעליית רמות זיהום האוויר. מחסור במים, לצד נזקים תפעוליים לתחנות כוח ומתקני התפלה שעלולים להיגרם אף הם משינוי המגוון הביולוגי שבים, עלולים ליצור נזקים הרסניים. נזקים צפויים לענפי התיירות והחקלאות. האוכלוסיות החלשות צפויות להיפגע יותר מנזקי שינוי האקלים. צפויה עלייה בנטל תקציבי על רשויות מקומיות על מנת לטפל בנזקים. הנזקים השונים עלולים להביא לפגיעה חמורה בסדרי החיים הכלכליים והחברתיים במדינה.¹⁶

השלכות משבר האקלים על שוק ההון

שינויי האקלים ישנו את תשואות ההשקעה בשוק ההון ויביאו לפגיעה בענף הביטוח.

שינוי האקלים צפוי להשפיע על תשואות השקעה כך שעל משקיעים לראות אותו כמשתנה להחזר חדש. התממשות של תרחיש של אירוע אקלים, עלולה להשפיע על התשואה השנתית הממוצעת של תת-סקטורים בשוק ההון. למשל, תת סקטור הפחם עשוי לאבד בין 18-74% מהתשואות השנתיות הממוצעות ב-25 השנים הקרובות. לעומת זאת, התשואות בתת המגזר של אנרגיות מתחדשות עתידות לעלות בין 54-6% ב-

¹⁴ IPCC, 2019: Summary for Policymakers. In: IPCC Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate [H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, V. Masson-Delmotte, P. Zhai, M. Tignor, E. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Nicolai, A. Okem, J. Petzold, B. Rama, N.M. Weyer (eds.)]. In press; IPCC, 2019: Summary for Policymakers. In: Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems [P.R. Shukla, J. Skea, E. Calvo Buendia, V. Masson-Delmotte, H.- O. Pörtner, D. C. Roberts, P. Zhai, R. Slade, S. Connors, R. van Diemen, M. Ferrat, E. Haughey, S. Luz, S. Neogi, M. Pathak, J. Petzold, J. Portugal Pereira, P. Vyas, E. Huntley, K. Kissick, M. Belkacemi, J. Malley, (eds.)]. In press

¹⁵<https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/business%20functions/sustainability/our%20insights/climate%20risk%20and%20response%20physical%20hazards%20and%20socioeconomic%20impacts/mgi-climate-risk-and-response-full-report-vf.ashx> ("להלן: "דו"ח מקינזי")

¹⁶<https://www.mpg.de/10481936/climate-change-middle-east-north-africa>;

<https://www.haaretz.co.il/nature/climate/.premium-MAGAZINE-1.7647591>; דו"ח היערכות ישראל להסתגלות

לשינוי אקלים- המלצות לאסטרטגיה ותכנית פעולה לאומית

<https://www.iccc.org.il/ICCC/Templates/showpage.asp?DBID=1&LNGID=2&TMID=512&FID=1458>

25 השנים הקרובות.¹⁷ כמו כן, סיכונים פיזיים מאיצים חוסר יציבות ועשויים לעורר מדיניות רגולטורית כתגובה. רגולציה זו עלולה לגרום לירידות ערך בשווקים ובחברות, ולהותיר ברחבי העולם חברות דלקים מאובנים עם נכסים יקרים מידי או שלא ניתן להשתמש בהם.¹⁸

טיפול בהשלכות משבר האקלים ידרוש ניהול סיכונים שונה וקבלת החלטות שתיקח בחשבון את מדע האקלים, תוך מודעות לכך שאנו ניצבים בפני מצב חדש שאין נתונים קודמים לגביו.¹⁹ שוק הביטוח עלול להיפגע משום ששינויים בהסתברות לאירועים קיצוניים עם הפסדים גדולים מאוד אינם באים לידי ביטוי ישירות במודלי הביטוח. זאת עקב השימוש בנתונים היסטוריים-סטטיסטיים. סיכון זה קיים גם ללא שינויי אקלים, אך עשוי להחמיר בגלל השלכותיו.

הפסדים גוברים כתוצאה משינויי אקלים עשויים לגרום לכך שסיכוני מזג אוויר מסוימים לא יהיו עוד מבוטחים ככל שהפרמיות יהפכו ליקרות מדי. מצב זה מגדיל את הסיכונים העקיפים לשוק הפיננסי. זאת עקב היווצרות הפסדים לא מבוטחים, העלולים לגרום להפסדי ערך לחברות ולסיכון ברירת מחדל גדול יותר של מתן הלוואות. ממשלות עשויות להגיב עם תוכניות סיוע אשר בתורן יעמיסו על הכספים הציבוריים. קיים חוסר וודאות לגבי שינויים קיצוניים שעתידיים לקרות, ולא ניתן לחזות את ההשלכות שלהם במלואן. מאחר ומקבלי החלטות מסתמכים לרוב על חוויותיהם בעבר כשיקול בבואם לקבוע את צעדיהם, ייתכנו אף הערכות שגויות של הסיכון. ככל שהאטמוספירה מתחממת, נוצרים תהליכים משניים שמגבירים את ההתחממות, שעלולים לגרום לנקודת מפנה בלתי הפיכה. מסקנת מחקר שנעשה לאחרונה בהקשר השלכות משבר האקלים על שוק הביטוח היא שיש לנקוט בעיקרון הזהירות המונעת, ולכל הפחות להפסיק לחלוטין את המשך הפליטות ובכך למנוע התחממות מעבר ל- 2 מעלות צלזיוס, אשר משמש אמצעי זהירות כנגד התממשות תרחישים לא צפויים.²⁰

מחקר שהתפרסם לאחרונה מראה שהירידה בביקוש וירידת המחירים לצד עלייה בסיכון ההשקעה עשויים לקצץ את ערך יתרות הדלקים המאובנים בכמעט שני שלישים. ראשית נמצאים בסיכון כספי המשקיעים בחברות, המלווים והמחזיקים באגרות החוב, וביניהם חברות הפנסיה והביטוח והבנקים. שוק הדלקים המאובנים מהווה 18 טריליון דולר, כרבע מהשווי הכולל של שוקי המניות בעולם. חברות הדלקים המאובנים חייבות 8 טריליון דולר של אגרות חוב ו-32 טריליון דולר של חובות אחרים, למשל לבנקים.²¹ לכן ירידת מגזר הדלקים המאובנים לצד המשך ההשקעה בו מהווה סיכון משמעותי ליציבות הכלכלה העולמית.

¹⁷

<https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/e9bfa328-e091-465b-9da6-8fe312261b98/Investing+in+a+time+of+climate+change.pdf?MOD=AJPERES&CVID=KTFEATf>

¹⁸ עמ' 47 לדו"ח מקינזי

¹⁹ שם, בעמ' 31

²⁰ <https://yoursri.com/news/potential-impact-of-climate-change-on-financial-market-stability>

²¹ <https://carbontracker.org/reports/decline-and-fall/>

זהו הזמן להתנתק באופן מתוכנן מאחזקות בנכסי דלקים מאובנים ולא להמשיך להשקיע בחברות שאינן ברות קיימא, לא בעצמן כנכס להשקעה ולא לסביבה ולעתיד שלנו.